

کوسه بر نشین (میر نوروزی، بهار جشن)

مادراننا خسروانی مجد

زمستان ۱۳۹۱

- سرشناسه : خسروائی مجید، ماندانا، ۱۳۴۳ -
 عنوان و نام پدیدآور : کوسه بر نشین (میر نوروزی، بهار جشن) / تالیف ماندانا خسروائی مجید.
 مشخصات نشر : ارومیه : انتشارات خسروائی مجید، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۸۲ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۲۹۲-۰-۵ : ۴۰۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست : نیا
 قسسی
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۸۲
 موضوع : نوروز - ایران
 موضوع : نوروز - ایران -- آداب و رسوم
 موضوع : جشن‌ها - ایران
 رده بندی کنگره : GT۴۸۷۴/آ۲ خ ۵ / ۱۳۹۱
 رده بندی دیویی : ۳۹۴/۲۶۹۵۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۱۳۹۹

نام کتاب : کوسه بر نشین (میر نوروزی، بهار جشن)
 مولف : ماندانا خسروائی مجید
 ناشر : خسروائی مجید
 نوبت چاپ : اول
 تیراژ: ۱۰۰۰
 قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

مرکز بخش و نشر: ارومیه: شهرک فرهنگیان، خیابان شمالی، کوچه ی ۲۵، پلاک ۱۱.

۰۹۱۶۲۳۶۲۳۰۸ / ۰۹۱۶۲۳۶۲۳۰۸ / ۰۹۱۶۲۳۶۲۳۰۸

www.ghalameman.com

پست الکترونیکی:

mana.majd@gmail.com Mandana_kh.majd@yahoo.com

فهرست مطالب و موضوعات

موضوع.....	عنوان.....
مقدمه ی مؤلف	۱
پیشگفتار	۲
پیشینه ی مینوروزی	۱۴.....
رمزپردازی مینوروزی	۱۵.....
مراسم مینوروزی در دوران خلفا	۱۷.....
مینوروزی در مصر	۲۲.....
مینوروزی در بابل	۲۳.....
مینوروزی در آشور	۲۵.....
مینوروزی در بین النهرین و روم و یونان	۲۶.....
مینوروزی در صومعه های کاتولیک	۲۸.....
مینوروزی زیر پرچم اسلام	۲۹.....
مینوروزی در دیار قاجار	۳۰.....
مینوروزی در شمال و جنوب ایران	۳۱.....
مینوروزی در کردستان	۳۴.....

۳۶.....میرنوروزی در بنجورد

۳۸.....مراسم در میلاجرد قدیم

۴۲.....میرنوروزی در اردبیل

۴۵.....نواید اجتماعی مترتب بر میرنوروزی

۴۶.....تفال و آیین بخت گشایی در میرنوروزی

۵۳.....حاجی فیروز

۶۳.....کوسه گردی

۷۴.....فهرست منابع و مآخذ

۷۸.....سایر آثار تالیفات منتشر شده از همین نویسنده

مقدمه ی مولف :

یکی از مسائلی که در مسائل فرهنگی مطرح است ، آداب و رسوم یک قوم و کشور است که گاه به دلایل مختلف فراموش می گردد . وقتی به صورت ریش ای به فلسفه ی آداب و رسوم ملل مختلف دقت می کنیم در می آییم که همگی متأثر از آیین و دین و مسلک و مذهبی است که به آن اعتقاد داشته اند . کتاب حاضر هذب ای است برای مردم ایران که همیشه در حفظ و پاسداشت فرهنگ ایرانی مفتخر بوده اند . یکی از این آداب و رسوم که تقریباً به فراموشی سپرده شده است ، میرنوروزی یا کوسه بر نشین است که در کتاب حاضر تا حد امکان در باره ی آن توضیح داده شده است . در قدیم مردم برای نشان دادن مرگ تمثیلی زمستان و آمدن فصل گرما و نوزایی بهار در نوروز نمایشی خاص در شهر راه می انداختند که به کوسه بر نشین یا کوسه خر نشین معروف بود در این نمایش مردی زشت روی یک چشم کوسه ریش را بر روی خری می نشاندند و کلافی سیاه به یک دستش و بادبزن به دست دیگرش می دادند و او را در کوی و بازار می گردانند . کوسه در حالی که پی در پی خود را باد می زد و شکلک در می آورد فریاد می کشید که گرم است گرم است و مردم نیز گلوله های برفی را بر سر و کول او می پراکنند . در این نوشتار اشاره ای بر این مراسم در شهرها و حتی کشورهای مختلف شده است .

" ماندانا خسروانی مجد "

پیشگفتار

یکی از آداب و مراسم جشن نوروز باستانی ایرانیان سنت زیبا و شادی آفرین میرنوروزی بوده است که اکنون چند دهه ای است تقریباً به وادی فراموشی سپرده شده است. در زمان های پیشین ، به هنگام نوروز دلفکی را برای مدت ۵ روز (پنج روزه ی پایان سال ، که در شمار روز و ماه و کار نبود) به جلی شاه ، امیر یا حاکم می نشانیدند و به او "امیر نوروزی " می گفتند . او در آن مدت کوتاه از همه ی اختیارات شاه یا امیر برخوردار بود . از این رو ، این دلفک با استفاده از قدرت کوتاه مدت ، حکم به گرفتن جریمه ، زندانی کردن بزهکاران ، ضبط دارایی متهمان و کارهایی این چنینی می کرد . پس از سپری شدن پنج روز میر نوروزی را برخی سوار می کردند و هر کس کشیده ای بر سر و روی او وارد می آورد .

میر نوروزی یکی از مراسم مربوط به جشن نوروز بود که در ایران مقارن با بهار انجام می دادند. در ایران رسم بود در ایام عید نوروز محض تفریح عمومی و مضحکه فردی عامی و از میان مردم را به عنوان پادشاه یا امیر یا حاکمی موقتی به نام میر نوروزی انتخاب می کردند و فرمانرویان و حکام محلی ، برای یک یا چند روز زمام امور شهری را به عهده اش می سپردند. در مدت امارت موقتی میر نوروزی ظاهراً عتاق اختیار را به دست وی سپرده و او امر او را رعایت کرده و لازم الاجرا می دانسته اند. پس از انقضای ایام نوروز پادشاهی او نیز به پایان

می‌رسیده‌است. از آغاز تا انجام دوره حکومت سپنجی (حکومت عاریتی) حق هر گونه خندیدن یا تبسم از میرنوروزی سلب می‌شد و وظیفه‌ی همگان این بود که در صورت مشاهده‌ی کمترین خنده یا تبسم از میر وی را از مقام خلع کنند. بزرگان شهر نیز امکانات گوناگون و شمشیر و خنجر و انواع وسایل مورد نیاز را در اختیار وی و یارانش می‌گذاشته‌اند و مردم شهر هم دستورهای میر را که بسیاری از آنها در جهت فراهم ساختن شادی و نشاط و سرگرمی عموم و خنداندن طبقات مردم صادر می‌شده، به طیب خاطر اجرا می‌کرده‌اند.^۱

اعضای حکومت سپنجی می‌توان عبارت بوده‌اند از:

- میر یا امیر
- کهن وزیر که مشاور میر بوده و از میان پیرمردان بذله‌گو و نکته‌پرداز انتخاب می‌شده‌است.
- وزیر دست راست که اوامر عادی و معمولی را برعهده داشته‌است.
- وزیر دست چپ که مأمور اجرای دستورهای غیرعادی و مضحک بوده‌است.
- میرزا که سمت منشی‌گری داشته‌است.

^۱ کیوان، نوروز در کردستان، ۱۳۱.

- مرد گوپال زیوین که همواره کوپالی سیمین در دست داشته و فرمان‌های میر را به دیگران ابلاغ می‌کرده‌است.
 - وشکه‌رن که لباسی از پوست پشمی حیوانات می‌پوشیده و زنگوله‌های متعدد به آن می‌بسته‌است. این شخص با طنزها و شوخی‌های گوناگون موجبات خنده ی دیگران را فراهم می‌ساخته و جز میر همه را به باد شوخی و مسخره می‌گرفته‌است.
 - خدمتگزاران و خنجرزنان که لباس دسته اخیر غالباً سرخ‌رنگ بوده‌است.
 - رامشگران و نوازندگان محلی که در دستگاه امیر به نوازندگی و رامشگری می‌پرداخته‌اند.
- این رسم هر ساله به صورت نمایشنامه ی مضحک و نشاط‌انگیزی برگزار می‌شده‌است.^۲

واضح است که جز تفریح و خنده و بازی هیچ منظور دیگری در بین نبوده‌است و احکامی که میرنوروزی صادر می‌کرده، پس از نوروز به حال اول بازگردانده می‌شده‌است. نظیر این جشن در بابل و در بین ملل دیگر نیز مرسوم بود.^۳ نشانی از این رسم را در اثر سروانتس به نام دن کیشوت نیز ملاحظه

^۲ کیوان، نوروز در کردستان، ۱۳۲.

^۳ رضی، گاه‌شماری و جشن‌های ایرانیان، ۲۴۶.